

ELIA EN DE PROFETEN VAN BAÄL

Op het zevende glas-in-loodraam op het priesterkoor van de Andreaskerk staat afgebeeld van het verhaal van Elia en de profeten van Baäl (1 Kon. 18). In die tijd was Achab koning van Israël. Hij deed alles wat kwaad was in de ogen van JHWH. Achab diende de afgod Baäl en richtte voor hem een altaar op in de tempel van Samaria. Izebel, zijn vrouw, vereerde de afgodin Ashera en liet de profeten van Israël uitroeien.

In een tijd van grote en langdurige droogte meldt Elia zich bij Achab en verwijt hem dat hij het land Israël in het ongeluk stort en de afgod Baäl vereert. Hij vraagt Achab om het volk van Israël bijeen te roepen op de berg Karmel met 450 profeten van Baäl en 400 profeten van Ashera. Als Achab dit gedaan heeft, daagt Elia het volk uit: 'Als de Heer God is, volg hem dan; is Baäl het, volg dan hem'. Maar het volk zwijgt.

Hierop vraagt Elia om twee stieren. De profeten van Baäl mogen als eerste een stier uitkiezen, in stukken laten snijden en op de brandstapel op het altaar leggen. Daarna moeten zij de naam van hun god aanroepen. Elia zal daarna hetzelfde doen met de tweede stier en hij zal de naam van zijn Heer aanroepen. 'De god die antwoordt met vuur, is de ware God'. Het hout mogen zij zelf niet in brand steken.

De profeten van Baäl beginnen en maken een stier klaar voor het offer. De hele morgen smeken ze Baäl om antwoord, maar het blijft stil hoelang ze ook om het altaar dansen en zichzelf met zwaarden en lansen verwondingen toebrengen. Zo erg tot het bloed over hun lijf stroomt en ze in vervoering raken. Het blijft stil en niemand geeft antwoord. Eli bespot hen: 'Roep zo hard u kunt! Hij is toch een God? Hij heeft zeker iets anders te doen? Misschien slaapt hij en moet u hem wakker maken'.

Als elke reactie uitblijft, roept Elia het volk bij zich. Hij bouwt het altaar weer op, laat er een diepe geul omheen graven en legt de stukken vlees op het brandhout van het altaar. Daarna laat hij drie keer water over het hout en het offer uitgieten. Als alles klaar is zegt hij: 'Heer God van Abraham, Isaak en Israël, vandaag zal blijken dat u in Israël God bent. Geef mij antwoord, Heer, geef antwoord. Dan zal dit volk beseffen dat u, Heer, God bent en dat u het bent die hen tot inkeer brengt'. Hierop daalt het vuur van de Heer uit de hemel neer en verteert het brandoffer met brandhout, stenen en as, zelfs het water in de geul is verdampt. Als de Israëlieten dit zien vallen ze op hun knieën en roepen: 'De Heer is God, de Heer is God!' Vervolgens zegt Elia tegen het volk om de profeten van Baäl te grijpen en hen te doden. Kort daarna barst er een enorme regenbui los.

De achtergrond van dit verhaal is dat de Israëlieten na de bevrijding uit de slavernij en de tocht door de woestijn zich vestigden in een land met vijandelijke stammen en met steden waarin de god Baäl werd vereerd. Dit leidde snel tot de vraag wie nu de ware God is en

mondde uit in een soort weddenschap. Zoals we die nu ook hebben tussen de aanhangers van Ajax en Feyenoord.

Was de handeling van Elia om de profeten van Baäl te laten doden gerechtvaardigd? De aanhangers van Baäl waren grote tegenstanders en bestrijders van de God van de Israëlieten. De aanbidding van Baäl ging gepaard met losbandige vruchtbaarheidspraktijken en soms met het offeren van kinderen. Het was een natuurgodsdienst rondom vruchtbaarheid en macht. De mens werd gezien als een slaaf van de goden en van hen afhankelijk. Of men goed of slecht was van geen belang. Volgens de Joodse wet van die tijd dienden valse profeten en afgodenaanbidders ter dood gebracht te worden (Deut. 13). Aanhangers van Baäl hadden zelf ook profeten van Israël omgebracht. Hier werd gehandeld volgens het voorschrift uit Leviticus (24: 19-20): 'Wanneer iemand letsel toebrengt aan een ander, moet hem hetzelfde letsel worden toegebracht: een breuk voor een breuk, een oog voor een oog, een tand voor een tand'. Dit voorschrift heeft te maken met de rechtspraak, over een evenredige vergelding van schade. De straf van de dader is beperkt tot de omvang van de schade die hij aanricht en geen vrijbrief voor buitensporige wraakacties. In de Bergrede geeft Jezus een andere interpretatie aan 'oog om oog, tand om tand': 'Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: 'Een oog voor een oog en een tand voor een tand'. En ik zeg jullie je niet te verzetten tegen wie kwaad doet, maar wie je op je rechterwang slaat, ook de linkerwang toe te keren' (Matt. 5: 38-39). Maar in Leviticus staat ook, nog vóórdat Jezus dit gezegd heeft: 'Heb je naaste lief als jezelf... Ik ben de Heer' (Lev. 19: 17-18).

Of het verhaal van Elia en de profeten zich werkelijk heeft afgespeeld zoals beschreven staat, is onwaarschijnlijk. Waar haal je ineens 850 valse profeten vandaan en hoe verzamel je zo snel het volk van Israël op de berg Karmel? Het gaat echter om de betekenis van het verhaal: 'Ik alleen ben de Heer!'

(Foto: Detail uit koorraam 7 van de Andreaskerk. Het mes in de handen van Elia is een verzinsel van de glazenier).

SV

In 'Rondom Johannes', jrg. 7, nr. 3 Pinksteren 2021